Regionaal plan van aanpak Dakloosheid Meierij en Bommelerwaard

Herstel begint met een <t> huis

Voorwoord

Voor u ligt het Regionaal plan van aanpak Dakloosheid van de regio Meierij en Bommelerwaard. Onze kernboodschap is: herstel begint met een (t)huis.
Wij zijn trots op de transformatie die we de afgelopen jaren gezamenlijk in gang hebben gezet. Alle gemeenten in de regio werken aan extra huisvesting voor diverse groepen bewoners. Daar profiteren alle inwoners van. Voor de inwoners die dak- en thuisloos zijn, is dat niet genoeg. Afgelopen jaren hebben de beweging “van opvang naar wonen” in gang gezet. We realiseren dat bijvoorbeeld door inzet Housing First, Wonen eerst en de Voorziening langdurig verblijf, waarmee een aanzienlijke groep dakloze inwoners weer individueel kan gaan wonen.
We zien ook de resultaten van ons uitgangspunt “van stad naar regio”. In tegenstelling tot een aantal andere regio’s hebben we in alle gemeenten een vorm van maatschappelijke opvang, een eigen toegang tot opvang en afspraken over uitstroom naar eigen huisvesting. In de overtuiging dat het verminderen van dakloosheid niet iets is dat de centrumgemeente voor de regio kan oplossen.

In 2023 hebben we onze nek uitgestoken door als eerste het ETHOS-telonderzoek uit te voeren. Dat heeft ons met de neus op de feiten gedrukt: we zijn zeker nog niet klaar. Het heeft ons goede handvatten gegeven voor het opstellen van dit plan van aanpak. We gaan door op de ingeslagen weg en breiden onze inzet regionaal en lokaal uit.
We blijven dit doen in nauwe samenwerking met onze partners in de regio, zoals de woningcorporaties en zorgaanbieders. Want alleen zo kunnen we het verschil maken.

We bedanken iedereen die zich heeft ingezet om dit plan van aanpak en hierna de uitvoering daarvan mogelijk te maken.

Namens het portefeuillehoudersoverleg van Regio Meierij en Bommelerwaard,

Pieter Paul Sllikker
Wethouder van oa Zorg namens de Centrumgemeente ‘s-Hertogenbosch

Peter Raaijmakers
Wethouder van oa Zorg van de gemeente Sint Michielsgestel

Inhoud

Inleiding 5

Aanleiding 5
Inzicht: ETHOS! 5

Ambitie en prioriteiten 6
Doelgroepen 6
Waar gaat het niet over? 7
Totstandkoming van dit plan van aanpak 7

Plan van aanpak 8
1. Woonzekerheid voor inwoners 8
2. Niemand slaapt ongewild buiten 10
3. Niemand verblijft langer in de maatschappelijke opvang dan strikt noodzakelijk 12
4. Niemand wordt ontslagen uit een instelling zonder vervolg 14
5. Voorkomen en verkorten dak- en thuisloosheid jongvolwassenen 16
6. Geen kinderen dak- of thuisloos 18
7. Afspraken EU-arbeidsmigranten 21

Lokale plannen 22

Inkoop, financiën, monitoring 22
Financiële middelen en inkoop 22
Monitoring 22

Hoe verder? 23

Bijlage 1:
Deelnemende partijen ETHOS-telling en werkgroep Aanpak Daklоosheid 24

Inleiding

Als je dak- of thuisloos bent, gaat alle tijd en energie naar het vinden van onderdak. Wellicht waren schulden, het verliezen van een baan of beëindiging van een relatie de aanleiding. We zien ook dat door dak- en thuisloosheid deze basale zaken van zelfredzaamheid onder grote druk komen te staan.

Onze regio heeft op het gebied van dakloosheid en maatschappelijke opvang/ beschermd wonen een stevige ontwikkeling in gang gezet. Daar geloven we in en gaan we mee door.

Met dit plan van aanpak hebben we niet de illusie dat we structurele onderliggende problemen, namelijk gebrek aan passende huisvesting en armoede, gaan oplossen. Alle gemeenten in onze regio zijn daar, binnen de gemeentelijke taken en mogelijkheden, volop mee bezig. De focus van dit plan is het in beeld brengen hoe we vanuit de kennis over dak- en thuisloze inwoners in onze gemeenten, logische verbindingen kunnen leggen tussen beleid en uitvoering op diverse terreinen. Die verbindingen moeten bijdragen aan onze ambitie “geen dakloosheid meer in 2030”.

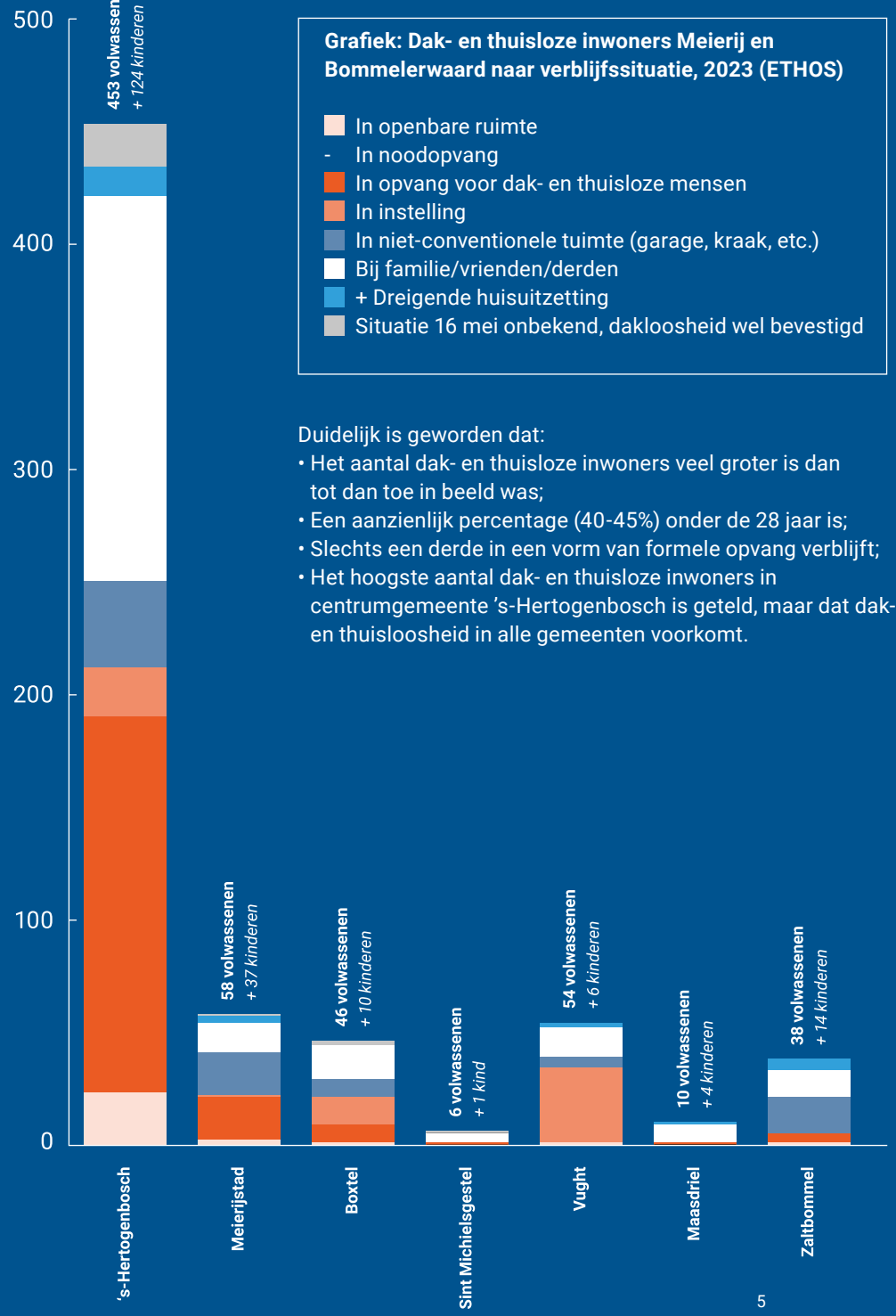
Aanleiding

In december 2022 is landelijk het Nationaal Actieplan Aanpak Dakloosheid ondertekend. De VNG heeft namens de gemeenten samen met drie ministeries, de woningcorporaties, vertegenwoordigers van dakloze inwoners en de MO-aanbieders afgesproken om gezamenlijk dakloosheid terug te dringen. Iedere gemeente heeft de opdracht om een lokale aanpak vast te stellen.

Inzicht: ETHOS!

Om reëel inzicht te krijgen in de aantallen dak- en thuisloze inwoners, hebben we samen met de regio Oss als eerste deelgenomen aan de ETHOS-telling. Op 16 mei 2023 brachten professionals van zestig partijen in beeld welke dak- en thuisloze inwoners zij op dat moment in beeld hadden. Het is een momentopname en we realiseren ons dat niet iedereen in beeld is gekomen. Maar dit onderzoek geeft ons handvatten om de urgentie van dakloosheid duidelijk te maken.

Grafiek: Dak- en thuisloze inwoners Meierij en Bommelerwaard naar verblijfssituatie, 2023 (ETHOS)

Duidelijk is geworden dat:

- Het aantal dak- en thuisloze inwoners veel groter is dan tot dan toe in beeld was;
- Een aanzienlijk percentage (40-45%) onder de 28 jaar is;
- Slechts een derde in een vorm van formele opvang verblijft;
- Het hoogste aantal dak- en thuisloze inwoners in centrumgemeente ’s-Hertogenbosch is geteld, maar dat dak- en thuisloosheid in alle gemeenten voorkomt.

Ambitie en prioriteiten

De gemeenten in de Meierij en Bommelerwaard zijn ambitieus als het gaat om de aanpak dakloosheid. In lijn met het Nationaal Actieplan is onze *ambitie:*

Geen dakloosheid meer in 2030 in de gemeenten in de regio Meierij en Bommelerwaard.

In 2019 hebben we de regiovisie Beschermd Wonen & Maatschappelijke Opvang 2020 e.v. opgesteld. Ons uitgangspunt is dat alle inwoners van de regio Meierij en Bommelerwaard meedoen aan de samenleving, ook de mensen die ondersteuning krijgen vanuit beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Het realiseren van opvang en terugdringen dak- en thuisloosheid kunnen we alleen gezamenlijk en dat doen we vanuit deze hoofdlijnen:

Van curatief naar preventief

Van stad naar regio

Van grootschalig naar kleinschalig

Van opvang naar wonen

Dak- en thuisloosheid lossen we niet op met maatschappelijke opvang. Maatschappelijke opvang is slechts een tijdelijk vangnet, om mensen die het niet lukt zelfstandig passende huisvesting te vinden, te helpen in deze zoektocht.
We onderschrijven de landelijke visie dat herstel begint met een (t)huis. Ons beleid is dan ook gericht op het organiseren van woonzekerheid voor al onze inwoners. Onze missie is: een passend en veilig thuis voor iedereen. Wat passend is, is afhankelijk van de mogelijkheden en beperkingen van de inwoner en diens netwerk. Wanneer iemand die dakloos is zelfstandig kan wonen, leiden we deze zo snel mogelijk toe naar een zelfstandige woning. Wanneer iemand (nog) niet zelfstandig kan wonen, leiden we deze toe naar beschermd wonen.

Bij het realiseren van onze ambitie lopen we aan tegen dilemma's. Om te beginnen de capaciteit op de woningmarkt. Ook hebben we te maken met een zorglandschap waar we beperkt invloed op hebben. We denken daarbij bijvoorbeeld aan de personeelstekorten in de zorg en de daaruit volgende wachtlijsten. We hebben ook te maken met mensen die niet(s) willen. Of zich "bewust" zonder goede voorbereiding of eigen inzet melden voor een woning of maatschappelijke opvang. Waar eindigt de individuele verantwoordelijkheid en begint de collectieve opdracht?

Wanneer iemand vanwege deze schaarste tijdelijke opvang nodig heeft, organiseren we deze kleinschalig, dichtbij en zo zelfstandig mogelijk op de plek waar de kans op herstel het grootst is. Dit is het liefst in de eigen omgeving, zeker als er kinderen bij betrokken zijn. Als de zorgvraag bovenliggend is, laten we mensen niet onnodig lang in de opvang verblijven maar leiden we toe naar bijvoorbeeld beschermd wonen of naar andere passende woonzorgvormen die daarvoor toegerust zijn.

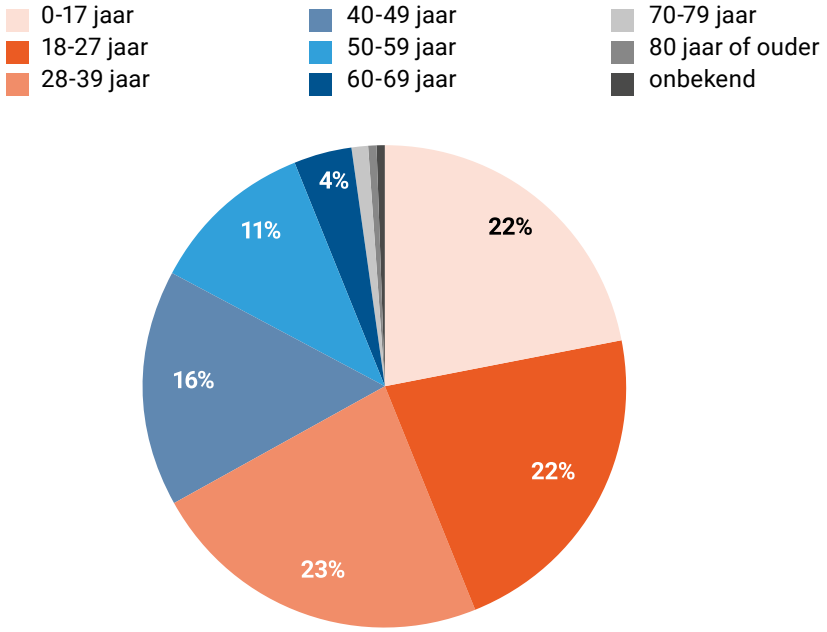
Zowel bij het voorkomen van dakloosheid als herstel en uitstroom uit de maatschappelijke opvang, is beleid en inzet op aanpalende beleidsterreinen nodig. Denk hierbij aan wonen, participatiewet, schuldhulpverlening, preventie, individuele begeleiding. Deze beleidsterreinen zijn lokale verantwoordelijkheden waar elke gemeente zelf het verschil kan maken (zie ook Hoofdstuk Lokale plannen). Door uitwisseling van kennis en ervaring op het gebied van dakloosheid met die aanpalende beleidsterreinen, verstevigen we onze inzet en gaan we verschil maken.

Prioriteiten

1. **Vergroten woonzekerheid voor iedereen**
2. **Niemand slaapt ongewild buiten**
3. **Niemand verblijft langer in de opvang dan noodzakelijk**
4. **Niemand wordt ontslagen uit een instelling zonder vervolg**
5. **Verminderen dakloosheid onder jong-volwassenen**
6. **Verminderen dakloosheid kinderen**
7. **Afspraken over (EU-)arbeidsmigranten**

De beschikbaarheid van voldoende passende huisvesting voor iedereen is de basis om (de kans op) dakloosheid te verkleinen. In lijn met de centrale ambitie prioriteren we inwoners die op straat leven en/of gebruik maken van de maatschappelijke opvang. Een groep die risico's loopt om daar terecht te komen, zijn inwoners die uit moeten stromen uit een instelling. In het kader van dit plan gaat het dan vooral om de groep met complexe problematiek waar geen of beperkt passende plekken voor zijn. De jongvolwassenen zien we als prioritaire groep, alleen al vanwege de omvang van de groep. In het ETHOS-onderzoek werd duidelijk dat in onze regio bijna een kwart van de getelde personen tussen 18 en 27 jaar is. Terwijl in landelijke cijfers over dakloosheid de groep onder de 18 jaar niet wordt genoemd, kwam in de ETHOS-resultaten naar voren dat een aanzienlijke groep dak- of thuisloos is: 223 kinderen oftewel 22% van de getelde personen. Als ouders met kinderen zich melden in verband met dakloosheid, wordt altijd maatwerk geleverd. De komende jaren gaan we verkennen hoe we hier een meer structurele aanpak op kunnen ontwikkelen.

Diagram: Dak- en thuisloze inwoners Meierij en Bommelerwaard naar leeftijd, 2023 (ETHOS)

In alle gemeenten speelt de huisvestingsvraag van EU-arbeidsmigranten. In regionale afspraken in Noordoost-Brabant zijn ruimtelijk-economische afspraken gemaakt over de huisvesting van arbeidsmigranten, maar een sociale paragraaf met afspraken over verantwoordelijkheden na ontslag ontbreken nog.
In het Nationaal Actieplan wordt ook aandacht gevraagd voor de LHBTQI-groep. Deze groep wordt in dit plan niet apart geprioriteerd. Er is bij betrokken partijen wel aandacht voor, bijvoorbeeld door trainingen sensitiviteit te organiseren.

Waar gaat het niet over?

Dit plan van aanpak focust zich op het voorkomen en verkorten van daklоosheid bij inwoners die aanspraak doen op de Wmo. We nemen de opgaven die we hebben op het gebied van bijvoorbeeld de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen en statushouders niet mee in dit plan van aanpak. Waar dat kan, hebben we de aansluiting verkend.
We zoeken in dit plan de aansluiting bij bijvoorbeeld het woonbeleid, armoede en schuldenbeleid, maar het opstellen daarvan valt niet onder dit plan.

Totstandkoming van dit plan van aanpak

Bij de uitvoering van de ETHOS-telling hebben ongeveer 60 partijen meegeteld. Voor de uitwerking van dit Actieplan is uit deze deelnemende partijen een werkgroep Actieplan Daklоosheid gevormd. Deze is vier keer bijeengeweest, met gemiddeld zo'n dertig deelnemers. In Bijlage 1 staat een overzicht van de partijen die geteld hebben en de partijen die deelnamen aan de werkgroep.

Bij de voorbereiding van ETHOS en de start van de vertaling van het Nationaal Actieplan zijn vooral professionals betrokken geweest. Ook de ervaringsdeskundige van MO Den Bosch was daarbij betrokken om input te leveren. De regio beschikte bij aanvang niet over een panel van mensen met ervaringskennis dat vanaf het begin kon meedenken. We zijn gestart met het vormen van dit panel. In de voorbereiding is een groep van circa zes personen met een zeer diverse geschiedenis enkele keren bijeen geweest om over hun ervaringen te vertellen.

Actie	Effect	
Vertegenwoordiging van inwoners met ervaringskennis of ervaringsdeskundigheid samenstellen en betrekken bij de uitwerking van het plan van aanpak	Beleid en uitvoering sluit beter aan op ervaringen uit de praktijk	Regionaal Nieuw!
Stimuleren en ondersteunen van inzet ervaringsdeskundigheid door: • Stimuleren van opleidingen en activiteiten via de subsidieregeling Stimulering ervaringsdeskundigheid Meierij en Bommelerwaard; • Werkprogramma 2023-2025 Door en Voor & Markieza 'Kracht uit ervaring' gericht op meedoen, leren/ werken, faciliteren en verbinden/doorbreken	De inzet van ervaringsdeskundigheid in de regio en in de voorzieningen Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang is toegenomen	Regionaal Bestaand

Plan van aanpak

We hebben een regiovisie Maatschappelijk Opvang en Beschermd Wonen die handvatten geeft voor beleid en uitvoering. In de lijn van de regiovisie is de transformatie van de maatschappelijke opvang in gang gezet. In dit hoofdstuk gaan we in op de voornemens op het gebied van woonzekerheid en geprioriteerde doelgroepen.

1. Woonzekerheid voor inwoners

Daklоosheid is in essentie het gebrek aan (passende) huisvesting. Dit kan leiden tot problemen en verminderde zelfredzaamheid waarvoor het sociaal domein aan de lat staat. In lijn met het Nationaal Actieplan en onze ambitie, nemen alle gemeenten van onze regio de verantwoordelijkheid voor het realiseren van passende huisvesting. Daarbij zijn we realistisch: er is een enorme schaarste en drempels om voldoende huisvesting te realiseren.

Typering

- *Tekort aan betaalbare jongerenhuisvesting en woningen voor éénpersoonshuishoudens:* O.a. bij de urgentieplus-tafels merken we dat gebrek aan betaalbare woningen voor jongvolwassenen en éénpersoonshuishoudens tot langer verblijf in dure zorg- en opvangvoorzieningen leidt. Een plaats in een grootschalige voorziening kost al snel € 50.000 per jaar, een plaats in een kleinschalig opvang € 20.000.
- *Uithuiszettingen*: woningcorporaties zijn terughoudend bij huisuitzettingen. Desondanks: bij ETHOS zijn 24 volwassenen geteld met dreigende huisuitzetting en twaalf kinderen. Er zijn ook huurders die zelf de huur opzeggen om sancties (of uithuiszetting) te voorkomen. In enkele casussen per jaar is de overlast dermate groot of is sprake van bedreigingen of van drugsactiviteiten dat huisuitzetting niet voorkomen lijkt te kunnen worden. Dat levert dilemma's op.
- *Woningen en bemiddeling spoedzoekers:* de opvang is voor inwoners die ondersteuning vanuit de Wmo nodig hebben. Een grote groep woningzoekenden heeft nauwelijks een ondersteuningsvraag, maar heeft wel een urgente woonvraag. Bij een langere periode van woononzekerheid, zien we dat bij een deel van deze groep de problemen aanzienlijk toenemen en ze alsnog bij de gemeente aankloppen voor opvang.

Woningbouw is vooral een lokale opgave, maar we maken ook regionale afspraken (regionale woondeals). Elke gemeente heeft een woon(zorg)visie opgesteld of gaat daar binnenkort mee aan de slag. Er is een woonprogrammering en er zijn prestatieafspraken met corporaties. Vanuit de ambitie om de woonzekerheid van inwoners te vergroten en dak- en thuisloosheid terug te dringen, nemen alle gemeenten het volgende op in het gemeentelijk woonbeleid:

Waar zijn we al mee bezig?

Actie	Effect	
Elke gemeente neemt de verantwoordelijkheid voor dak- en thuisloze inwoners van de eigen gemeente	Alle gemeenten nemen verantwoordelijkheid en niemand is dakloos omdat gemeenten naar elkaar verwijzen	**Lokaal en regionaal**
Het realiseren van passende woningvoorraad voor inwoners met grote kans op woononzekerheid en daklоosheid	Meer en passender woningvoorraad voor tenminste jongvolwassenen, eenpersoonshuishoudens en gezinnen met een laag inkomen	**Lokaal**
Het realiseren van tijdelijke huisvesting voor spoedzoekers	Tijdelijke woonoplossingen voor dak- en thuisloze inwoners zonder zorgvraag ter overbrugging	**Lokaal**
Evaluatie en besluitvorming uitbreiding Onder de Pannen en andere vormen van woningdeling/ hospitaverhuur	De bestaande woningvoorraad wordt gebruikt en ingezet om woningzoekenden te bedienen	**Regionaal**

Nieuw

Actie	Effect	
Tenminste 30% directe bemiddeling voor inwoners met een zorgvraag, waaronder afspraken over dakloze inwoners	Een hogere inzet op directe bemiddeling voor aandachtsgroepen uit de Wet Regie Volkshuisvesting	Lokaal
Preventieve inzet van urgentie-plus (Wonen eerst)	Voorkomen dat gezinnen eerst in de opvang worden opgenomen voordat zij kunnen uitstromen naar een woning	Lokaal en regionaal
Regionale en lokale verkenning hoe particulier bezit beter ontsloten kan worden voor urgent woningzoekenden	Het potentieel aan passen-de huisvesting wordt vergroot door verder te kijken dan corporatiebezit	Regionaal
Regionale afspraken corporaties over tweede kansbeleid zijn geïmplementeerd	Huisuitzettingen zijn voorkomen door betere begeleiding	Regionaal
Gemeente en corporatie(s) maken afspraken over samenwerking bij nadere huisuitzettingen en hoe zij gezamenlijk de verantwoordelijk nemen na een huisuitzetting (o.a. tweede kansbeleid). Als een oplossing niet binnen de betreffende corporatie of gemeente mogelijk is, nemen betrokken gemeente en corporatie initiatief om een oplossing te vinden	Geen huisuitzettingen zonder afstemming tussen gemeente en corporatie	Lokaal en regionaal
Iedere gemeente onderzoekt de mogelijkheid tot realisatie van “skaeve huuse”: kleinschalige woonplekken voor inwoners die niet in staat zijn in een woonbuurt te wonen/overlast geven, maar ook geen grote zorgvraag hebben	Inwoners die een prikkel-arme individuele woonplek nodig hebben, hoeven niet op straat te blijven of gedwongen op een niet passende groepswoonplek te verblijven	Lokaal

2. Niemand slaapt ongewild buiten

Onze ambitie is dat niemand op straat hoeft te leven. Dat kan als daar vanuit de professionele partijen en inwoners zelf gezamenlijk de schouders onder wordt gezet. Het brengt dilemma's met zich mee.

Typering doelgroep

- In de ETHOS-telling zijn 32 mensen op straat geteld, waarvan 23 in 's-Hertogenbosch. De omvang van de groep fluctueert. Het merendeel is geen Bosschenaar van origine. Het zijn (bijna) allemaal alleenstaande mannen en allen zijn boven de 27 jaar. Iets meer dan de helft heeft de Nederlandse nationaliteit. Men heeft grotendeels geen inkomen en meer dan de helft geen briefadres.
- Het Centrum voor traject- en bemoeizorg (CvtB) ervaart dat er diverse redenen zijn waarom mensen op straat verblijven, met name
  - niet-rechthebbenden (arbeidsmigrant, illegaal),
  - mensen die "bewust" op straat slapen en
  - mensen die eigenlijk ergens in zorg horen maar dat om diverse oorzaken niet zijn.

Vanuit medemenselijkheid vinden we dat niemand op straat hoeft leven. Tegelijkertijd zien we dat inwoners soms andere keuzes maken. En: we hebben niet de ruimte en de middelen om een ieder die zich meldt van ondersteuning en huisvesting te voorzien. Zeker als men van buiten de regio komt of de oorzaken niet bij gemeentelijk beleid liggen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de EU- arbeidsmigranten (zie in §7), illegalen of remigranten, die zonder enige voorbereiding terugkeren. We zullen wel kijken waar we de vraag op de goede plek kunnen beleggen. Bijvoorbeeld bij het Rijk.

Waar zijn we al mee bezig?

Actie	Effect	
Inzet Bemoeizorg (CvtB) en Crisis Interventieteam (CIT) op zorgmijders op straat of onconventionele plekken	Inwoners op straat worden bezocht en waar mogelijk toegeleid naar passende ondersteuning	Regionaal
Sociaal medische netwerkzorg: Realisatie van een netwerk rond dakloze inwoners, met een straatarts als centrale medische schakel	Inwoners hebben tenminste toegang tot minimale medische zorg en worden waar mogelijk toegeleid naar reguliere zorg	Regionaal
De regionale dag- en nachtopvang wordt vormgegeven in aansluiting op de vraag	Voor dakloze inwoners is een algemeen toegankelijke voorziening beschikbaar voor eerste opvang	Regionaal
Per november 2025 is een nieuwe locatie winteropvang nodig. De rol en invulling van de winteropvang wordt herzien	Inwoners zonder woon- of verblijfplaats verblijven niet op straat in koude perioden	Regionaal

Nieuw

Actie	Effect	
Herkenbare ingang en informatie in elke gemeente voor inwoners die (dreigend) dakloos zijn. Bijvoorbeeld het verbeteren gemeentelijke websites	Inwoners vinden de weg naar passende informatie en ondersteuning	Lokaal
Openen inloopvoorziening binnenstad 's-Hertogenbosch voor inwoners die op straat leven	Inwoners zonder vaste woon- of verblijfplaats hebben een plek voor een kop koffie en ingang tot informatie	Lokaal en regionaal
Nadere analyse van de groepen inwoners op straat en inzicht in aanknopingspunten/oplossingen om dit te verminderen	De ondersteuning van mensen op straat wordt effectiever doordat aanleidingen/oorzaken beter in beeld zijn	Regionaal
Vormgeven aan de kenniswerk-plaats mensen met onbegrepen gedrag in samenwerking met onder andere Avans	De ondersteuning van mensen met onbegrepen gedrag wordt verbeterd waardoor deze effectiever wordt en mogelijk een kleiner deel op straat beland of overlast geeft	Lokaal

3. Niemand verblijft langer in de maatschappelijke opvang dan strikt noodzakelijk

Inwoners die onderdak en begeleiding nodig hebben, omdat zij de woonsituatie hebben verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving, bieden wij opvang conform de Wmo. Door de ETHOS-telling weten we dat het “slechts” om een derde van het totaal aantal dak- en thuislozen gaat. Maar het is een aanzienlijke groep die in de opvang onderdak vindt en begeleiding naar herstel van zelfredzaamheid.

Typering doelgroep

- Bij ETHOS zijn 270 volwassenen geteld die in een vorm van opvang verblijven (25% van de volwassenen) en 71 kinderen (33%). Ze wonen vooral in de kleinschalige opvang, het Inloopschip, de 24/7-opvang en de vrouwenopvang.
- Het grootste aantal inwoners is geteld in ’s-Hertogenbosch. Daar bevindt zich ook circa 75% van de voorzieningen. In tegenstelling tot veel andere regio’s, beschikken in onze regio alle gemeenten (op 1 na) over kleinschalige opvang;
- Ruim 60% van de personen is 39 jaar of jonger. Bij circa 75% is alleenstaand zonder kinderen. Bij meer dan de helft speelt verslavingsproblematiek;
- Inwoners in de opvang ontvangen trajectbegeleiding naar herstel. Bij verblijf in (bijvoorbeeld) het netwerk is dat niet altijd het geval;
- Met name de grootschalige opvang is (of wordt benaderd als) een wachtplek, overbruggingsplek of zelfs voorlopige eindplek voor mensen die een zware zorgvraag hebben of geen perspectief (bijvoorbeeld remigranten).

In onze regiovisie en vervolgens de transformatie-opgaven MO, hebben we de ontwikkeling in gang gezet naar een gedifferentieerder aanbod van maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Daarbij staat maatwerk, voorkomen instroom en snellere uitstroom naar een passende plek centraal. De opvang die we bieden is zo min mogelijk grootschalig. Als sprake is van een (langduriger) zorgbehoefte, leiden we toe naar woonzorgaanbod (bijvoorbeeld beschermd wonen) en niet naar de maatschappelijke opvang.
Onze regio valt op in de zin dat alle gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen. In (bijna) alle gemeenten is een vorm van maatschappelijke opvang gerealiseerd. Verblijf en herstel in de eigen gemeente is dus veel meer mogelijk dan voorheen.

Waar zijn we al mee bezig?

Actie	Effect	
Elke gemeente verzorgt zelf de toegang om dreigend dakloze inwoners toe te leiden naar passende huisvesting en ondersteuning	Inwoners die dreigend dakloos zijn, ontvangen in principe in de eigen gemeente ondersteuning en indien nodig opvang	Lokaal
Versterking samenwerking met zorgkantoor en inzet onafhankelijke cliëntondersteuners over cliënten met een (noodzaak tot) Wlz-indicatie	Cliënten die geholpen zijn met een Wlz-plek, krijgen intensieve zorg i.p.v. opvang	Regionaal

Nieuw

Actie	Effect	
In beeld brengen ervaringen van inwoners die zich gemeld hebben bij de toegang maatschappelijke opvang maar daar afgewezen zijn vanwege zelfredzaamheid. (Afstemming urgentiebeleid, AMW, preventie MO en toegang MO)	Bewoners met urgente woonvraag zonder urgente zorgvraag worden beter begeleid, om onnodig afglijden te voorkomen	Lokaal en regionaal
Uitrol Wonen eerst van 's-Hertogenbosch naar de regio: Inwoners die een beroep doen op de Wmo in verband met daklоosheid direct met begeleiding huisvesten in een woning	De kans dat mensen met lichte problematiek weer snel zelfredzaam zijn neemt toe en de druk op de opvang neemt af	Lokaal
Onderzoek naar uitbreiding Housing First naar de regio: inwoners met een complexe zorgvraag individueel huisvesten met intensieve begeleiding als groepswonen niet lukt, maar iemand wel in een buurt kan wonen	Voor inwoners met chronische woonzorg problematiek is zelfstandige huisvesting met intensieve begeleiding mogelijk	Lokaal en regionaal
We brengen de vraag aan maatschappelijke opvang tot 2028 in beeld: vraag, aanbod (aantal, type, locatie). Jaarlijks wordt dit bijgesteld	Actueel en passend aanbod aan maatschappelijke opvang	Regionaal
Evaluatie ervaringen met de Voorziening Langdurig Verblijf (VLV) en tijdige realisatie van een structurele voorziening op een andere locatie	Inwoners die een prikkel-arme beschermd wonen-woonplek nodig hebben hoeven niet op straat te verblijven of gedwongen op een niet passende groepswoonplek	Regionaal

4. Niemand wordt ontslagen uit een instelling zonder vervolg

Een van de grootste risicofactoren om dakloos te worden, is het verlaten van een instelling. Dat kan bijvoorbeeld zijn de Penitentiaire inrichting, een verblijfsvoorziening jeugdzorg of een beschermd wonen voorziening.

Typering doelgroep

- Bij ETHOS zijn 95 volwassenen geteld en 16 kinderen die in een instelling verblijven en al hadden kunnen uitstromen als er een woonoplossing was geweest. Zo'n 38% verlaat de instelling binnen een maand zonder woonoplossing, waarvan een groot deel uit detentie.
- Een groot knelpunt ligt bij de groep met ernstige verslavingsproblematiek. Er is vaak sprake van terugval. Bij veel voorzieningen is (ernstige) verslaving een contra-indicatie, zeker als er ook sprake is van LVB. Door gebrek aan passende woonzorgplekken met behandeling of begeleiding voor mensen met verslavingsproblematiek, is er regelmatig sprake van uitval en uitstroom.
- Zo'n 20 personen en een aantal kinderen verblijven in een asielzoekerscentrum, maar kunnen nog niet over een woning beschikken.

Een deel van degenen die uitstromen hebben "slechts" een woonvraag met wellicht lichte begeleiding. Met de corporaties maken we afspraken over directe bemiddeling. Er is ook een groep die "van zorg naar zorg" moet. Tevens zien we dat er een groep is die tussen wal en schip valt vanwege de complexiteit van de zorgvraag. En dan soms in de maatschappelijke opvang belandt, als alternatief voor de straat, terwijl de ondersteuning in de opvang niet toereikend is.

Als de gemeente vanwege de Wmo of Jeugdwet verantwoordelijk is, kunnen we invloed uitoefenen op de in-, uit- en doorstroom vanuit zorgaanbieders. Als het gaat om in- en uitstroom uit bijvoorbeeld de PI, een GGZ of Wlz kunnen we in gesprek met de verantwoordelijke partij(en) en proberen tot samenwerking te komen.

Waar zijn we al mee bezig?

Actie	Effect	
Het aantal en gebruik van time-out-plekken wordt gemonitord en er wordt op bijgestuurd	Er zijn regionaal plekken beschikbaar om op adem te komen waarmee onnodige uitstroom wordt voorkomen	Regionaal
Analyse ervaringen urgentieplus in alle gemeenten van de regio en inspelen op bevindingen	Ervaringen uitstroom naar huisvesting wordt geëvalueerd en bijgesteld	Lokaal en regionaal

Nieuw

Actie	Effect	
Aanpak continuering zorg en verblijf: regionale afspraken over zorgdomeinen heen over verblijf voor inwoners met een complexe zorgvraag. Hierbij streven we naar afspraken met aanbieders en met zorgkantoor en zorgverzekeraar, voor cliënten die zorg uit Zvw en Wlz nodig hebben of daar uit uitstromen	Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de groep inwoners met een complexe zorg is toegenomen	Regionaal
Bij de ondersteuning van inwoners die overal tussen wal en schip vallen, is er soms sprake van handelingsverlegenheid in de lokale gemeente. We verkennen we hoe we daar regionaal loopvermogen op kunnen organiseren	Inwoners met een complexe zorgvraag en betrokken verwijzers worden ondersteun bij het organiseren van onderdak en zorg	Lokaal en regionaal
De regio onderzoekt hoe expertise verslavingszorg, GGZ en LVB onder aanbieders verblijfszorg (BW en MO) kan worden gedeeld. Bijvoorbeeld: - consultatiefunctie GGZ	Het aantal inwoners dat uitvalt of tussen aanbieders wordt verschoven ivm gebrek aan kennis daalt	Regionaal
Afspraken nazorg ex-gedetineerden, reclassering, PI en opvang, zowel in begeleiding als voorzieningen	Het aantal inwoners dat uitstroomt uit de PI en de MO nodig heeft in verband met gebrek aan afspraken daalt	Lokaal en regionaal
Onderzocht wordt hoe handelingsverlegenheid of afwijzing bij zorgaanbieders ivm taalbarrières kan worden teruggedrongen	Het aantal inwoners dat naar de MO gaat in plaats van BW, behandeling of Wlz vanwege afwijzing wegens taalbarrière daalt	Regionaal

5. Voorkomen en verkorten dak- en thuisloosheid jongvolwassenen

Een kwetsbare groep die we steeds vaker zien bij de maatschappelijke opvang, maar ook bij beschermd wonen, zijn de jongvolwassenen (18-27 jaar). Zij noemen zich lang niet altijd dakloos. Het is een topje van de groep die, uit noodzaak of uit behoefte, toe is aan eigen woonruimte maar dat om verschillende redenen niet kan vinden.

Typering doelgroep:

- In de ETHOS-telling zijn 219 jongeren geteld in de leeftijd van 18 tot 27 jaar (22% van het geheel). Daarvan verblijft circa 37% bij familie/vrienden/derden, 22% in de opvang en 18% in een instelling. Bij 14% van de jongeren is de inschatting dat er geen problemen zijn.
- De overgang naar meerderjarigheid (18 jaar) is een risico, zeker voor de groep die geen (financieel) netwerk heeft. Voor de wet is men volwassenen. Als er sprake is van uitstroom uit een jeugdhulpvoorziening, raken jongeren soms uit beeld en escaleren de problemen.
- Binnen het algemene tekort aan betaalbare huisvesting, is er specifiek een tekort aan passende/betaalbare huisvesting voor jongeren (onder de kwaliteitskortingsgrens). Door gebrek aan betaalbare huisvesting blijven jongvolwassenen langer thuis wonen of keren noodgedwongen terug naar het ouderlijk huis wat leidt tot spanningen of alsnog vertrek zonder woonzekerheid.

Een groot deel van de jongvolwassenen met een urgente woonvraag heeft een jeugdhulpverleden. Bij de groep die uitstroomt uit jeugdhulpverblijf helpt het werken met uitstroomprofielen om de ondersteuningsbehoefte inzichtelijk te maken. In het toekomstplan wordt gekeken wat nodig is om de zogenaamde BIG 5 op orde te brengen: Wonen, Inkomen, School en werk, Support en Welzijn.

Waar zijn we al mee bezig?

Actie	Effect	
Jongeren worden geïnformeerd over de wettelijke wijzigingen als ze 18 jaar worden. Ervaringen in de regio worden gedeeld	Jongeren (en hun ouders) nemen tijdig maatregelen passend bij de overgang naar 18 jaar en zijn daardoor beter ondersteund	Lokaal
Iedere jeugdhulpaanbieder met verblijf zorgt dat vanaf 16 jaar een toekomstplan beschikbaar is en gestart is met uitvoering daarvan	Bij uitstroom uit jeugdhulp is vroegtijdig gewerkt aan de BIG 5, met tijdig aandacht voor het woonaspect	Regionaal
In beeld brengen en versterken woon(zorg)aanbod jongvolwassenen, waaronder jongerenhuisvesting met ambulante begeleiding	De omvang en differentiatie in het woon (zorg) aanbod voor jongvolwassenen is vergroot	Regionaal
Toekomst jongerenopvang: we brengen de vraag naar jongerenopvang in beeld en bedden dit in in het totaal woon(zorg)aanbod voor jongvolwassenen. Dat kan in de vorm van een voorziening zijn, maar bijvoorbeeld ook in de vorm van Housing First voor jongeren	Jongerenopvang is gemoderniseerd en sluit beter aan op het totaal aanbod aan woonaanbod/ woon-voorzieningen voor jongeren	Regionaal

Nieuw

Actie	Effect	
Toename van betaalbare/ passende huisvesting voor jongeren. Dit kan zijn in de vorm van tiny houses in de tuin, betaalbare huisvesting etc.	Het aantal jongeren zonder urgente zorgvraag in een voorziening daalt omdat er beter geschikte zelfstandige huisvesting beschikbaar is	Lokaal

6. Geen kinderen dak- of thuisloos

Door het ETHOS-onderzoek is voor het eerst goed zichtbaar geworden hoeveel kinderen met (dreigende) dak- en thuisloosheid te maken hebben. Dat heeft de ogen geopend. Aandacht voor de woononzekerheid van kinderen is belangrijk voor de ontwikkeling van deze kinderen op dit moment. Maar ook ter voorkoming van dak- en thuisloosheid in de toekomst: uit landelijke cijfers blijkt dat meer dan de helft van de dak- en thuisloze jongvolwassenen als kind te maken had met dakloosheid. Ook personen met herhaalde dakloosheid hebben vaak te maken gehad met een vorm van dakloosheid als kind.

Typering doelgroep

- Bij ETHOS zijn 223 kinderen geteld, waarvan 8 dakloos zonder ouders. De overige 215 horen bij 125 (16%) van de getelde volwassenen. Kinderen verblijven met hun ouder(s) vooral bij familie of vrienden (41%), in de opvang (31%) of in een niet-conventionele ruimte.
- De belangrijkste aanleidingen voor dakloosheid bij de ouder zijn: relatiebreuk (47%), huiselijk geweld (26%), of conflict met huisgenoten (13%).
- Naast de groep kinderen die zelf thuisloos is, is er een aanzienlijke groep kinderen die zelf niet dakloos zijn, maar wel een ouder heeft die dak- of thuisloos is (>200). Ons panel van mensen met ervaringskennis vraagt aandacht voor de situatie van dak-/thuisloze ouders met kinderen die niet bij hen wonen.
- Er zijn schrijnende situaties waarbij bijvoorbeeld sprake is van huiselijk geweld waardoor men vertrekt uit een woning. Maar er melden zich ook ouders met een of meer kinderen waarbij geen sprake is van een schrijnende situatie en de woonzekerheid voor de kinderen uit het oog wordt verloren: het huis is al verkocht of opgezegd. Iemand is al vertrokken uit een huis zonder alternatief.

Wij spreken ouders aan dat zij de woonzekerheid voor de kinderen voorop moeten stellen. Ouders zijn in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor opvoeding en een veilige woonomgeving van hun kinderen. We zoeken naar een balans: we ondersteunen als de huisvesting en ontwikkeling van kinderen op het spel staat en ouders daar zelf niet de verantwoordelijkheid voor kunnen nemen. Maar we laten ons ook niet onder druk zetten als men geen verantwoordelijkheid neemt en misbruik lijkt te willen maken van de situatie door opvang of huisvesting te eisen vanwege de aanwezigheid van kinderen.

Beleid en uitvoering voor thuisloze gezinnen met kinderen is relatief nieuw. Als men zich meldt bij de toegang tot opvang, wordt maatwerk geleverd. Kinderen komen nooit in de dag- en nachtopvang, maar worden als het niet anders kan bijvoorbeeld ondergebracht in de gezinsopvang of de 24/7 opvang. Samen met de partners in het jeugddomein gaan we dit de komende jaren vormgeven.

Waar zijn we al mee bezig?

Actie	Effect	
Elke gemeente zorgt voor huisvesting spoedzoekers. *Aandacht voor de groep mannen/ vaders. Zij worden het vaakst afgewezen bij toegang MO, maar vertrekken uit huis zodat moeder en kinderen kunnen blijven wonen*	Het aantal kinderen dat bij een ouder kan blijven wonen of tenminste op bezoek gaan groeit	Lokaal
Binnen de aanpak Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties (VIA) wordt tijdig gewerkt aan de huisvestingsvraag	Dak- en thuisloosheid als gevolg van geweld en conflicten in de thuissituatie neemt af	Regionaal

Nieuw

Actie	Effect	
Vergroten signalering en verkleinen handelings-verlegenheid bij thuisloze of dreigend dakloze kinderen, oa scholen, maatschappelijk werk, consultatiebureaus maar ook bij professionals in de volwassenzorg	De positie en ondersteuningsvraag bij situaties van (dreigende) daklоosheid van kinderen wordt expliciet in beeld gebracht	Lokaal
We zoeken de aansluiting op de regionale en lokale aanpakken gericht op voorkoming van complexe echtscheidingen. Gebrek aan passende nieuwe huisvesting is een groot knelpunt met gevolgen voor kinderen	Dak- en thuisloosheid als gevolg van echtscheidings-problematiek is afgenomen	Lokaal en regionaal
Uitbreiding Wonen Eerst/ preventieve inzet urgentie plus naar de regio	Voorkomen dat kinderen dak- of thuisloos worden en in de opvang moeten verblijven	Regionaal
In het urgentiebeleid worden belangen van kinderen goed meegewogen. Relatiebreuk is geen reden voor urgentie. Veiligheid en stagneren ontwikkeling van betrokken kinderen als factor inbouwen bij de afweging toekenning urgentie	Voorkomen dat kinderen dak- of thuisloos worden en/of in de ontwikkeling wordt bedreigd	Regionaal

“Probeer te voorkomen dat EU-(arbeids)migranten dakloos raken. Of ondersteun hen bij herstel of terugkeer naar herkomstland.”

7. Afspraken EU-arbeidsmigranten

Net als in andere regio's zijn ook in onze gemeenten veel arbeidsmigranten actief. We merken dat huisvesting en zorgverzekering vaak aan werk gebonden zijn. Verliezen deze inwoners hun werk, dan verliezen zij ook de voorzieningen. Er zijn geen goede afspraken over de verantwoordelijkheid bij uitval en een deel klopt aan bij opvang en/of verblijft op straat.

Typering doelgroep

- De omvang van de groep dakloze arbeidsmigranten is niet bekend. Bij ETHOS zijn zij beperkt in beeld gekomen omdat zij vaak niet bij professionals bekend zijn.
- De groep kwetsbare EU-arbeidsmigranten bestaat niet alleen uit mensen met perspectief op werk of een arbeidsverleden in Nederland. Er meldt zich ook een groep zonder recent arbeidsverleden met multi-problematiek en waarbij er naar verwachting ook geen werkperspectief is.
- Landelijk zijn door de Taskforce Roemer voorstellen gedaan om deze afhankelijkheidsrelatie tussen werknemer en werkgever te doorbreken, maar dit is nog niet in landelijke wet- en regelgeving omgezet.
- Landelijk wordt gewerkt aan een "rechtentool" om beoordeling recht op opvang eenvoudiger te maken.

Wij zijn van mening dat in eerste instantie het Rijk, werkgevers en uitzendbureaus verantwoordelijk zijn voor huisvesting en zorg, ook als iemand stopt met werken. Regionaal en lokaal worden kaders ontwikkeld om het verblijf van de groep arbeidsmigranten in goede banen te leiden. De sociale component, namelijk afspraken over verantwoordelijkheid en begeleiding bij uitval ontbreekt daar nog vaak in. Professionals die met deze kwetsbare groep te maken hebben, zien schrijnende situaties en voelen zich onthand omdat zij nauwelijks perspectief kunnen bieden.

Nieuw

Actie	Effect	
Lobby naar het Rijk om landelijk uitvoering te geven aan de afspraken Taskforce Roemer	Het Rijk is aangesproken op de verantwoordelijkheid	Regionaal
In regionaal beleid over (EU-) arbeidsmigranten worden afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheid voor huisvesting en bij uitval	Het aantal kwetsbare (EU-)arbeidsmigranten op straat zonder perspectief is afgenomen	Regionaal
Versterken informatievoorziening voor (dakloze) arbeidsmigranten via Informatiepunt Noordoost Brabant	Herkenbaar informatiepunt, medisch noodzakelijke zorg en winteropvang	Regionaal
Onderzoek wenselijkheid begeleiding van EU-arbeidsmigranten, aanvullend op de informatie en ondersteuning van het Brabants Informatiepunt. Bijvoorbeeld inzet van Barka	(EU-)arbeidsmigranten met een werkverleden in Nederland worden begeleid naar werk, woning of terug naar land van herkomst. EU-migranten zonder arbeidsverleden of rechten worden ontmoedigd en terug begeleid naar land van herkomst	Regionaal

Lokale plannen

Om onze ambitie “geen daklоosheid in 2030” te realiseren, moet er meer nadruk en aandacht naar preventie en nazorg. Preventie en nazorg daklоosheid zijn in principe een lokale verantwoordelijkheid. Deze ondersteuning gebeurt vanuit beleidsterreinen aanpalend aan de Wmo: op het gebied van Inkomen, armoede en schulden, op wonen en basisvoorzieningen.

Iedere gemeente werkt de komende periode aan de punten die in voorgaande zijn omschreven als lokale voornemens en diverse andere voornemens die aansluiten bij de voornemens in het Nationaal Actieplan.

Financiële bestaanszekerheid:
Bijvoorbeeld maatwerk bij dreigende daklоosheid

Preventie:
Bijvoorbeeld
- Vergroten bewustzijn en signalering bij bewoners en professionals op de risico’s woononzekerheid in het algemeen en bij kinderen in het bijzonder;
- Beschikbaarheid informatie en ondersteuning bij dreigende daklоosheid;
- Aandacht voor antistigma

Wonen:
Zie paragraaf Wonen.
- Passend aanbod maatschappelijke opvang en beschermd wonen per gemeente

Integraal samenwerken
- Integrale toegang over de domeinen heen: briefadres, wonen, inkomen en Wmo bij dreigende daklоosheid én na uitstroom in eigen huisvesting

Specifieke doelgroepen:
Bijvoorbeeld
- Arbeidsmigranten
- Jongvolwassenen

Als er beleidsaanpassingen nodig zijn op het terrein van wonen, participatiewet, schuldhulpverlening of zorg en ondersteuning, leggen zij dat lokaal vast.

Inkoop, financiën, monitoring

Financiële middelen en inkoop

Bovenop de reguliere rijksmiddelen voor maatschappelijke opvang, ontvangen we jaarlijks € 718.000 voor het realiseren van de transformatie. De besteding van de middelen is vanaf 2023 verwerkt in het inkoopkader Maatschappelijke Opvang (MO). Deze middelen passen bij onze eigen regionale transformatie MO, die vanaf 2021 is ingezet, met de nadruk op preventie en ambulantisering van MO.
De aanpak daklоosheid “wonen eerst” zal leiden tot een bijstelling van de inkoop maatschappelijke opvang. De inkoop MO wordt via centrumgemeente ’s-Hertogenbosch bekostigd uit de decentralisatieuitkering MO en maakt onderdeel uit van de regionale begroting samen met beschermd wonen.

Voor lokale investeringen in beschermd wonen en maatschappelijke opvang zijn sinds 2022 lokale uitvoeringsmiddelen BW MO beschikbaar (10% van de regionale integratie-uitkering beschermd wonen) en sinds 2023 tussentijdse uitkeringen uit de regionale reserve BW MO. Deze middelen zijn lokaal beschikbaar voor onder andere lokale uitvoeringskosten (bv. toegangsteam) en uitgaven voor preventie, basisvoorzieningen, participatie en aanpalende domeinen zoals woonoplossingen en zorg & veiligheid.

Monitoring

Het doel van deze aanpak daklоosheid is het opheffen van dak- en thuisloosheid in 2030. Hoe houden we daar zicht op?
Regionaal is afgesproken om vierjaarlijks een ETHOS-telling te houden. In 2027 is de 2e ETHOS-telling voorzien. Tweejaarlijks wordt het regionale monitorrapport beschermd wonen en maatschappelijke opvang uitgebracht dat monitort of strategische doelen van het regionaal beleid worden behaald. Indien deze regionale aanpak daklоosheid wordt vastgesteld door de regio, dan zal het monitorrapport dat voor 2025 is voorzien worden geactualiseerd met de aanpak daklоosheid (instroom MO, uitstroom urgentieplus e.d.).

Landelijk monitort het CBS daklоosheid (beperkte monitor) en is er een landelijk dashboard daklоosheid (VWS/VNG). Zo kan per regio worden gevolgd hoever het staat met de regionale uitvoering van het Nationaal actieplan. Tegelijkertijd is dat ook het moment dat wij mee kunnen geven wat wij nodig hebben van bijvoorbeeld het Rijk om onze opgave waar te maken.

Hoe verder?

In dit plan van aanpak hebben we opgenomen waar we de komende jaren aan gaan werken. Dit zijn zowel zaken die lokaal opgepakt worden, en regionaal. Het hoeft niet allemaal af in 2024. Wanneer de actualiteit om aanvullende stappen vraagt, zullen we dat uiteraard ook oppakken. We hebben niet overal invloed op.
Het najaar 2024 zullen we gebruiken om uit te werken op welke termijn we met acties die nieuw zijn willen gaan starten. Zo organiseren we op 10 oktober, Werelddaklozendag, opnieuw de werkgroep Aanpak daklоosheid om dit te bespreken.

Het streven is om in 2027 opnieuw een ETHOS-telling te doen en dan ook in beeld te brengen waar we staan met dit plan van aanpak.

Bijlage 1: Deelnemende partijen ETHOS-telling en werkgroep Aanpak Daklоosheid

Ethos: Inzicht met dank aan 60 deelnemende organisaties!

Werkgroep Aanpak Dakloosheid:

Buro Nazorg Gemeente ‘s-Hertogenbosch
Centrale Toegang Maatschappelijke Opvang
Centrum van Trajecten en Bemoeizorg
Farent, oa CIT
Gemeente Maasdriel
Gemeente Meierijstad
Gemeente ‘s-Hertogenbosch
Gemeente Vught
Gemeente Zaltbommel
GGD Hart voor Brabant
MijnGemeenteDichtbij
Maatschappelijke Opvang regio Den Bosch
Novadic Kentron
Ons Welzijn
Oosterpoort
Reinier van Arkel
Springplank
Verdihuis
Zayaz

De regio Meierij en Bommelerwaard bestaat uit de volgende gemeenten:

meewerkend boxtel

St-M Sint-Michielsgestel

's-Hertogenbosch

Vught

MEIERIJSTAD

MAASDRIEL

Zaltbommel